

**ความเชื่อต่อเจ้าปู่โนนเมือง บ้านโนนเมือง
ตำบลปำสังข์ อำเภอรุฟฟารีรัมย์ จังหวัดร้อยเอ็ด
Belief of Choa Pu Non Muang Meritorious Activity,
Non-Muang Village, Pasung Sub-district,
Caturaphukpiman District, Roi-et Province**

พระครูสมุห์เอนก ฐโสภา
Phrakrusamu Anak Pusopa
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
Department of Buddhism
คณะพุทธศาสตร์
Faculty of Buddhism
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของความเชื่อเรื่องเจ้าปู่โนนเมือง ต่อวิถีชุมชนบ้านโนนเมือง งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารวิชาการเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาจากภาคสนามด้วยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา

การศึกษาพบว่าผลของความเชื่อต่อเจ้าปู่โนนเมืองและประเพณีการทำบุญเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมืองนั้นสามารถจำแนกออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) ผลที่เกิดขึ้นต่อตนเอง และครอบครัว ทำให้ผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมมีความสุขทางใจที่ได้ตอบแทนคุณ

เจ้าปู่ที่คอยปกป้องคุ้มครองดูแลและสมาชิกในครอบครัว 2) ผลที่เกิดขึ้นต่อสังคม ทำให้ผู้คนในสังคมมีความรักใคร่กลมเกลียวกันซึ่งถือเป็นการสร้างสันติภาพในสังคม 3) ผลที่เกิดขึ้นต่อประเพณีวัฒนธรรม เป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามตามความเชื่อของชาวบ้านโนนเมือง ทำให้ชาวบ้านเคารพและนับถือ “ผีตัวเดียวกัน” รวมใจกันได้เป็นหนึ่งเดียว สังคมสงบสุข 4) ผลที่เกิดขึ้นต่อพระพุทธศาสนา ทำให้ชาวบ้านโนนเมืองมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเนื่องจากการเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมืองเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้บำเพ็ญ ทาน ศีลและภาวนา และ 5) ผลที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้สิ่งแวดล้อมป่าชุมชนมีความยั่งยืน เนื่องจากป่าบริเวณดอนปู่ตาชาวบ้านเชื่อว่ามีความศักดิ์สิทธิ์จึงไม่มีใครกล้าเข้าไปบุกรุกและไม่กล้าตัดไม้ทำลายป่า

คำสำคัญ: ความเชื่อ, พิธีกรรม, เจ้าปู่

Abstract

The aims of this research were to study Choa Pu Non Muang meritorious activity to study the benefits of belief and tradition in relation to Choa Pu Non Muang meritorious activity of Non-Muang villagers. This qualitative research was carried out by the study of related religion academic documents, fieldwork research, participatory observation and in-depth interview and then the data obtained was analyzed by descriptive analysis.

Research indicates that, The benefits of belief and tradition in relation to Choa Pu Non Muang meritorious activity can be classified into five aspects: 1) benefits to oneself and family such as mental happiness from activity participation, safety from the ancestor ghost protection; 2) social benefits; this activity causes harmony and peace within the community; 3) cultural benefits; it is cultural preservation of the villagers with the belief in 'the same ghost'; 4) benefits to Buddhism; this activity leads people to have faith in Buddhism because it encourages people to practice generosity, precept preservation and meditation and 5) environmental benefits; the forest in the residential area of the ancestor ghost is sacred; no one can invade and is brave enough to cut the trees in such area.

Keywords: Belief, Ritual, Choa Pu

บทนำ

มนุษย์เกิดความตระหนักในคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่รอบตัว ทั้งจากประสบการณ์ต่าง ๆ ของชีวิต การสัมผัสกับธรรมชาติที่อยู่รอบตัว เมื่อเกิดมีการเปลี่ยนแปลงทั้งแง่ดีและแง่ร้าย ทำให้เกิดความคิดว่ามีอำนาจลึกลับอยู่เหนือปรากฏการณ์ จำต้องหาทางออกโดยการเซ่นสรวง สักวญ เพื่อให้สิ่งนั้นลดโทษ เกิดประโยชน์ต่อตน วิธีชีวิตเช่นนี้ก่อให้เกิดความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ระบบความเชื่อเป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการทางจิตใจในภาวะที่ต้องเสี่ยงกับความไม่แน่นอนของชีวิต ทั้งยังมีบทบาทในการสร้างโลกทัศน์ วางกรอบความเชื่อเกี่ยวกับสถานภาพของมนุษย์ ความเป็นระเบียบของสังคม และกลไกในการควบคุม (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2527: 7) ทั้งยังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับระบบเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ดังจะปรากฏในวิถีชีวิตในด้านต่าง ๆ จนกลายเป็นที่ยอมรับจากคนในสังคมและสิ่งที่เป็นบทเรียนต่าง ๆ (ศิราพร วิริยะฐาน, 2533: 11) ที่ผ่านมานั้น ได้รับการเรียนรู้ สละสลมและถ่ายทอดต่อจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งเพื่อให้เกิดการยึดถือปฏิบัติ

กระบวนการขัดเกลากลายเป็นรูปแบบการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อดำรงอยู่ของสังคมและการปรับตัวบุคคลในสังคม โดยเริ่มตั้งแต่ปฐมวัยของชีวิตจากครอบครัว เครือญาติ มิตรและชุมชนทั้งจากทางตรงและทางอ้อม ในกระบวนการถ่ายทอดนั้น องค์กรจะต้องสร้างแบบแผนของกระบวนการที่มาจากรากฐานของประเพณี วัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของท้องถิ่น ในบริบทของสังคม วัฒนธรรมนั้น เพื่อให้บุคคลในสังคมได้เรียนรู้ และเป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างราบรื่นกับสมาชิกอื่นในกลุ่ม (เสรี พงศ์พิศ, 2533: 4) โดยอาศัยกระบวนการขัดเกลากทางสังคมของกลุ่มองค์กร จารีต ค่านิยม โลกทัศน์ และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับระบบอื่น ๆ ของสังคมและตอบสนองความพึงพอใจของกลุ่ม โดยเฉพาะความเชื่อและพิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีการถ่ายทอดต่อในส่วนของพิธีกรรมนั้นเป็นสัญลักษณ์ที่ต่อยอดคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แสดงออกโดยการกระทำ และถ้อยคำในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชนพิธีกรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ ความคิดเห็น ความรู้สึกของสมาชิกในชุมชนนั้นด้วย การประกอบพิธีกรรมเป็นสิ่งที่ทำให้

ความต้องการ หรือความเชื่อของมนุษย์บรรลุผล มีบทบาทในการรวมคนในชุมชน ที่มีวัตถุประสงค์หรือมีความต้องการเหมือนกันให้มาประกอบพิธีกรรมร่วมกัน สร้างความสามัคคีและทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ความเชื่อเป็นการยอมรับของบุคคลว่าสิ่งของบางสิ่งหรือปรากฏการณ์บางอย่างเป็นจริงมีอยู่และถูกต้อง การยอมรับนั้นอาจเป็นเพราะเหตุการณ์พบเห็นด้วยตนเอง การบอกเล่า การคิดนึก ความเคยชินหรือการขัดเกลากายทางสังคม และความเชื่อนี้จะมีระดับของความเข้มข้นแตกต่างกันในด้านปัจเจกชน กลุ่มชน วัฒนธรรมและสถานที่ เพราะฉะนั้นความเชื่อจึงเป็นความเข้าใจที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล เมื่อบุคคลมีความเชื่ออย่างไร ความเชื่อนั้นจะเป็นตัวกำหนดให้บุคคลปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเชื่อทั้ง ๆ ที่ความเชื่อนั้นเป็นนามธรรม บางครั้งอาจไม่อยู่บนพื้นฐานของความจริงก็ตาม เช่น ความเชื่อเรื่องผีสง นางไม้ วิญญาณ กรรม เทพเจ้า อำนาจเหนือธรรมชาติ (Kitiarsa, 2005) ซึ่งเป็นลักษณะของการผสมผสานทางความเชื่อ (Bakhtin, 2010) และช่วยในการทำความเข้าใจภูมิทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปของศาสนาไทยร่วมสมัยได้อย่างดี

ความแห้งแล้ง ภัยพิบัติ ความเจ็บไข้ได้ป่วย วัว ควาย ตายโดยไม่รู้สาเหตุที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านโนนเมืองเมื่อประมาณ 60-70 ปี ทำให้ชาวบ้านโนนเมืองเชื่อว่าเกิดจาก “ผี” เป็นผู้กระทำเหมือนความเชื่อทั่วไปของชาวอีสาน จึงต้องหาที่พึ่งทางใจโดยการหาทางออกด้วยวิธีวิงวอนขอความช่วยเหลือจากสิ่งที่ตนเชื่อว่าจะช่วยได้ โดยผ่านแม่เฒ่าจ้ำ หรือชะจ้ำ (ร่างทรง) เมื่อพินภัยก็แสดงความรื่นเริง ความรู้คุณสิ่งเหล่านั้นด้วยการบูชาคุณให้เกิดเป็นสิริมงคลแก่ตัว ในที่สุดก็เกิดพิธีกรรมขึ้นมาเพื่อแสดงออกถึงความเคารพยำเกรง และความอ่อนน้อมถ่อมตนต่ออำนาจที่เรียกว่า “ผี” (เจ้าปู่โนนเมือง) เหล่านั้น ซึ่งต่อมาภายหลังจึงเกิดเป็นจารีตประเพณี และได้กลายเป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดความประพฤติการปฏิบัติของชาวบ้านโนนเมือง อย่างไรก็ตามกระบวนการถ่ายทอดพิธีกรรมเดิมที่ในชุมชนมีสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานในการเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดการเรียนรู้ อบรมบ่มเพาะในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต การทำมาหากิน จารีตประเพณี วัฒนธรรม เพื่อเป็นการธำรงรักษาไว้มิให้สูญหายนั้น ชาวบ้านโนนเมือง ตาบดป่าสังข์

อำเภोजตุรพัตรพิมานได้ร่วมกันสืบทอดประเพณีการทำบุญเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมืองขึ้น ซึ่งตรงกับวันพุธ เดือน 6 ของทุกปี ลำดับขั้นตอนในการจัดงานระยะเวลา 1 วันเท่านั้น มีการแก้บนและการจุดบั้งไฟถวายเจ้าปู่โนนเมือง ประเพณีดังกล่าวเป็นประเพณี ของชุมชนที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เกิดความศรัทธาต่อเจ้าปู่โนนเมือง พิธีกรรม การทำบุญเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมือง ที่ชาวบ้านโนนเมืองถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึง ทุกวันนี้ ได้แก่ พิธีการทำบุญเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมือง เป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อเป็นสิริมงคล แก่ชาวบ้าน และพิธีแก้บน จัดขึ้นหลังจากเสร็จพิธีทำบุญบวงสรวง โดยชาวบ้าน อาจแก้บนด้วย การถวายเครื่องสักการะ หรือการแสดงหมอลำ มีผู้คนให้ความสนใจ เข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมากทั้งในและนอกพื้นที่

ดังนั้นผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง “ความเชื่อและประเพณี การทำบุญเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมือง บ้านโนนเมือง ตำบลป่าสังข์ อำเภोजตุรพัตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด” รวมทั้งศึกษาพิธีกรรมที่ประชาชนเชื่อถือและศรัทธา ปฏิบัติในพิธีการ ทำบุญเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมือง ซึ่งส่งผลให้เจ้าปู่โนนเมืองปกปักรักษาหมู่บ้าน ไฉนหา ให้มีความอุดมสมบูรณ์ตลอดจนชาวบ้านมีความสุข นอกจากจะทำให้เกิดองค์ความรู้ ใหม่โดยเฉพาะการผสมผสานทางด้านศาสนาแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์ประเพณีและ วัฒนธรรมท้องถิ่นพื้นบ้านโดยเฉพาะชาวบ้านโนนเมืองที่เคยปฏิบัติต่อประเพณี การทำบุญเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมืองทุก ๆ ปี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของความเชื่อต่อเจ้าปู่โนนเมืองและประเพณีการทำบุญ เลี้ยงเจ้าปู่โนนเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการสำรวจ และเก็บรวบรวมเอกสารข้อมูล (Documentary Research) ทั้งเอกสารปฐมภูมิ (Primary Document) และเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Document) ทางวิชาการ อื่น ๆ ที่เป็นผลงานการวิจัยของท่านผู้รู้ รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล

สำคัญในภาคสนามจำนวน 20 คน นอกจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้วผู้ทำการวิจัยยังใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต ในการปฏิบัติต่อพิธีกรรมการทำบุญเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมืองเกิดขึ้น ลักษณะการสังเกตของผู้วิจัยจะเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการเก็บข้อมูลเริ่มตั้งแต่ต้นจนจบ และทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม ในการเก็บรวบรวมมาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือคือ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่พัฒนาข้อคำถามมาจากแนวคิดทฤษฎีที่ได้มาจากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร 2) แบบสังเกต และ 3) แบบคำถามในการสนทนากลุ่ม ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญก่อนลงเก็บข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลมาถอดเทปแล้วอ่านตรวจสอบเนื้อหา 2 รอบ จากนั้นนำมาจัดหมวดหมู่เพื่อทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า แล้วก็ทำการสรุปและอภิปรายผลการศึกษาในส่วนสุดท้าย ซึ่งการนำเสนอผลงานการวิจัยเรื่อง “ความเชื่อต่อเจ้าปู่โนนเมือง บ้านโนนเมือง ตำบลป่าสังข์ อำเภอดุสิต กรุงเทพมหานคร จังหวัดร้อยเอ็ด” นำเสนอตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีเชิงพรรณนาให้เหมาะสม

ผลการวิจัย

1. พิธีกรรมการเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมือง

สำหรับขั้นตอนในการเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมืองนั้น จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามพบว่า การเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมืองมีขั้นตอนโดยแบ่งเป็น 2 วัน ได้แก่ วันก่อนจะทำพิธีเลี้ยง ในวันนั้นชาวบ้านจะนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ที่บริเวณศาลเจ้าปู่โนนเมือง เหมือนกับการทำบุญทั่วไปโดยไม่ได้มีข้อแตกต่างจากการทำบุญทั่วไปมากนัก วันเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมือง พ่อประดิษฐ์มะลิมาศย์เล่าว่า พ่อจำจะจัดเตรียมพาข้าว (สำหรับอาหารคาว-หวาน) ประกอบด้วยอาหารคาว อาหารหวาน และผลไม้ นอกจากพาข้าวแล้วต้องมีเหล้า ไก่ตัว ขั้นตอน ในการทำพิธีกรรมตามลำดับขั้นตอนนี้

1. แต่งขันธ 5 ขันธ 8 ใส่จาน
2. เวลาประกอบพิธี พ่อจ๋าจะเปิดฝากระติบข้าว เปิดขวดเหล้า
3. จุดเทียนตั้งไว้ในพาข้าว 3 เล่ม และจุดเทียนอีก 1 เล่ม ตั้งไว้ในจานที่แต่งขันธ 5 ขันธ 8 ไว้ แล้วยกจานขึ้นทวมศีรษะ
4. บอกกล่าวให้ปู่ตามาอยู่มากินอาหารที่ลูกหลานได้นำเลี้ยง
5. ตั้งพาข้าวไว้สักพัก เมื่อปู่ตากินเสร็จ (ปู่ตากะกินกลืนอาหาร)
6. ส่วนที่เหลือก็จะแจกจ่ายให้ลูกหลานที่เข้าร่วมในพิธีกินกัน ถือว่าเป็นสิริมงคล

7. พ่อจ๋าจุดเทียนขึ้นแล้วเชิญปู่ตามาเทียมธูปธูปเทียน เพื่อให้ลูกหลานได้ไต่ถามและขอพรต่าง ๆ

จากการบอกเล่าของ พ่อจ๋าคำพันธ์ ฮวดศรี เล่าว่า การมาร่วมงานพิธีถือว่าเป็นการร่วมทำบุญ ถือเป็นงานประเพณีประจำหมู่บ้านของชาวบ้านอีกประเพณีหนึ่งในขณะที่ประกอบพิธี อีกด้านหนึ่งของศาลปู่ตาที่เป็นโรงครัว ชาวบ้านจำนวนหนึ่งก็จะช่วยกันปรุงอาหารเพื่อเลี้ยงคนที่มาร่วมพิธี จากไก่ ไช้ หรืออื่น ๆ ที่มี หากไก่หรืออาหารที่ชาวบ้านนำมา มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงผู้มาร่วมพิธี พ่อจ๋าก็จะกล่าวขอควาย (เต่า) จากปู่ตา เพื่อนำมาประกอบอาหารเลี้ยงกัน เมื่อขอแล้วจะมีเต่า ปรากฏให้เห็นและนำมาปรุงเป็นอาหารได้ ตนเองก็เคยเห็นพ่อจ๋าคนก่อน ๆ ทำพิธีนี้มาเช่นกัน แต่ภายหลังเพื่อเป็นการอนุรักษ์ไว้ จึงได้เลิกทำพิธีขอควายเป็นอาหาร คณะผู้วิจัยจึงไม่ได้พบเห็นพิธีกรรมนี้ ส่วนเด็ก ๆ ที่มาร่วมงานกับพ่อแม่จะมีหน้าที่ช่วยถอนขนไก่ เมื่อประกอบพิธีเสร็จเครื่องในไก่จะยกให้เด็กที่ถอนขนไก่หรือผู้ทำอาหารไป

ส่วนงานคบขันตามประเพณีนั้น การคบขันในพิธีเลี้ยงผีปู่ตา ในอดีต เป็นการคบขันตามประเพณีโบราณ คือรับประทานอาหารร่วมกัน และพูดคุยกัน และมีการละเล่นพอเป็นพิธี เช่นการละเล่นดนตรีพื้นเมือง ประเภท พิณ แคน พอเป็นพิธีตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมเท่านั้น พระมหาวิมล ปิยธมโม เล่าว่า ปัจจุบันเมื่อความเจริญในโลกปัจจุบันก้าวหน้า หน่วยงานที่เกิดขึ้นในตำบล ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสังข์ ได้จัดสรรงบประมาณ ในการสนับสนุนพิธีการเลี้ยงผีปู่ตา

และมีหรรสพคบบนอย่างยิ่งใหญ่เป็นประจำทุกปี ทำให้ความเรียบง่ายที่มีมาแต่เดิมปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานให้ทันสมัยเข้ายุคสมัยใหม่ยิ่งขึ้น ประเด็นอยู่ที่ว่าวิถีชีวิตรูปแบบการดำเนินการดั้งเดิมของชาวบ้านโนนเมืองจะเปลี่ยนไปจากเดิมเนื่องจากปัจจัยหลายอย่างที่จะส่งผลกระทบต่อพิธีกรรมการเลี้ยงเจ้าปู่ ในมุมมองที่ตรงข้าม การเข้ามามีส่วนร่วมของหน่วยงาน องค์กรที่มีอยู่ ในชุมชน กลับสร้างความทันสมัย สร้างรายได้ตลอดจนการสร้างความคิด การรวมกลุ่มของชุมชนให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น จนสามารถจะพัฒนาให้กลายเป็นสถานที่เรียนรู้เชิงอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมแก่นักเรียน ชาวบ้านโนนเมือง ได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนั้นพระสงฆ์ยังมีส่วนร่วมในพิธีกรรมดังกล่าวนี้ด้วย นายวิชัย เพิ่มพูน ได้กล่าวว่า การร่วมงานของพระภิกษุ นั้นเริ่มงานเวลาประมาณ 09.00 น. ทางเจ้าภาพได้นิมนต์พระสงฆ์ในเขตตำบลป่าสังข์ทุกวัดเข้าร่วมเจริญพระพุทธมนต์ฉันเพลที่วัดบ้านโนนเมือง และพระสงฆ์ที่พระมหาเถร วิญญูโม ท่านค้ำเคยไปมาหาสู่กันได้นิมนต์มาร่วมงานด้วย และเจ้าภาพก็ยังขอต้นดอกไม้เงิน บั้งไฟจากทุกหมู่บ้านในเขตตำบลป่าสังข์เพื่อมาเข้าร่วมแข่งขันชิงรางวัลกัน

กล่าวโดยสรุปแล้วการเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมืองนั้นจะขาดพระสงฆ์มาร่วมงานเลยไม่ได้ จากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปในข้างต้นเราจะสังเกตเห็นได้ว่า พระสงฆ์จะมีส่วนร่วมอยู่ทั้งสองวันในพิธีกรรมการเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมืองด้วย โดยในวันแรกจะเป็นการนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์และวันที่สองจะเป็นการเลี้ยงเพลพระสงฆ์

นอกจากนี้ยังมีการจุดบั้งไฟถวายเจ้าปู่โนนเมืองด้วย ชาวบ้านโนนเมืองมีความเชื่อว่า การทำบุญบั้งไฟทำให้ชาวบ้านมีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน อีกทั้งเป็นการขอฝนจากพญาแถน และเป็นการทำบุญเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมืองก่อนการลงทำนา โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

กำหนดการของบุญบั้งไฟ อยู่ระหว่างเดือน 6 ถึงเดือน 7 แต่โดยมากทำในเดือน 6 โดยชาวบ้านจะประชุมตกลงกันกำหนดวันร่วมกับทางวัด รวมทั้งรายละเอียดต่าง ๆ แล้วก็จะออกฎีกาแจ้งไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ใกล้เคียง รวมทั้งหมู่บ้านที่นับถือกันเพื่อให้ชาวบ้านอื่นจัดขบวนบั้งไฟและขบวนซึ่งพร้อมทั้งบั้งไฟจุดมาประชันกัน

ชาวบ้านก็แบ่งงานกันเป็นกลุ่ม เป็นคุ้ม แต่ละกลุ่มจะต้องเลือกคนที่อยู่ในบ้านใกล้เคียงกันหรืออยู่ในระแวกเดียวกัน กลุ่มหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยสมาชิกประมาณ 10 ครัวเรือน แต่ละกลุ่ม หรือคุ้มมีหน้าที่ทำบั้งไฟ 1 บั้ง หรือ 1 กระบอกรวมทั้งอาจจัดขบวนแห่เซิ้ง 1 ขบวนและมีหน้าที่รับแขก จัดเตรียมอาหาร ตลอดจนที่หลับนอนจากหมู่บ้านอื่น ๆ ที่จะมาร่วมงาน ซึ่งทางวัดและทายกวัดบอกบุญไป การบอกบุญไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ เป็นการเชิญชวนให้มาร่วมทำบุญร่วมสนุกสนาน และส่งบั้งไฟในนามของหมู่บ้านมาร่วมแข่งขันกัน โดยเจ้าภาพจัดรางวัลต่าง ๆ ไว้ตอบแทน

เมื่อจะถึงกำหนดงานทำบุญ ชาวบ้านจะทำอาหารคาวหวานไว้สำหรับเลี้ยงแขก มีขนม ข้าวต้มและขนมจีน (ข้าวบูน) พวกผู้เฒ่าผู้แก่ก็ไปจัดการปลุกเพิงที่ปัก (ปะรำ) ไว้รอบศาลาวัดเพื่อให้พระสงฆ์และชาวบ้านอื่นได้พักอาศัย เจ้าของบ้านมีก็หลังคาเรือนก็จะจัดเตรียมสุราและทำสาโทเตรียมไว้ต้อนรับแขก ส่วนช่างบั้งไฟก็เตรียมจัดทำบั้งไฟขนาดต่าง ๆ ตามที่ต้องการ (ปัจจุบันสั่งทำ) ตามถนัดที่จะมีการแข่งขัน เช่น แข่งขันขบวนแห่ (เซิ้ง) แข่งขันบั้งไฟขึ้นสูง แข่งขันบั้งไฟทางไกล เป็นต้น

2. ผลของพิธีกรรมการเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมืองต่อชาวบ้าน

2.1 ผลที่เกิดขึ้นต่อตนเองและครอบครัว

จากการศึกษาพบว่า การทำบุญตามประเพณีของชาวบ้านโนนเมือง เช่น การทำบุญข้าวสาก การทำบุญเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมือง ก็เพื่อเป็นการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย หรือการให้ความเคารพนับถือแก่บรรพบุรุษเป็นสิ่งที่ลูก ๆ หลาน ๆ ได้รับรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษให้มีการแสดงออกโดยการบูชา เช่น การเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ ผีปู่ ย่า ตา ยาย รวมทั้งเครื่องญาติที่เสียชีวิตไปแล้วนั้น เป็นการประกอบพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรดาผีทั้งหลายมีความสุขและอิมหำสำราญด้วยข้าวปลาอาหาร ข้าวของเครื่องใช้ เสื้อผ้าเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูทดแทนที่ ตามหลักพระพุทธศาสนา และมีผลทางด้านจิตใจต่อผู้ได้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมนี้เป็นอย่างมาก ความสุขใจที่ได้มีโอกาสตอบแทนบุญคุณบรรพบุรุษ การได้ขอความคุ้มครองจากดวงวิญญาณปู่ย่า ตายายให้ทำมาหากินคล่อง ได้ลาภ ยศ สรรเสริญ

การได้มารวมญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ จากการแยกย้ายกันไปทำงานต่างจังหวัด ได้เดินทางมาร่วมพิธีกรรมกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา ลูกหลาน ญาติพี่น้อง พ่อแม่ ทางบ้านต่างมีความสุขใจร้องรำทำเพลง ต้มสุรากินอาหารกันเต็มที่ ควบคู่ไปกับการทำบุญใหญ่ ตามหลักพระพุทธศาสนา คนที่มีความสุขต้องเป็นผู้รู้จักให้และรู้จักรับ ประเพณีบุญเดือนสิบ จึงรวมทุกอย่างของความรัก ความสามัคคี ความกตัญญูรู้คุณ การเสียสละไว้อย่างครบถ้วนในประเพณีนี้ สิ่งที่สำคัญมาก ๆ ก็คือ การเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมืองได้ถูกจัดขึ้นในช่วงเดียวกับบุญบังไฟ ทำให้ลูกหลานชาวบ้านโนนเมืองที่ออกไปทำงานนอกพื้นที่ได้กลับมากราบไหว้บูชา ขอพรกับเจ้าปู่โนนเมืองในช่วงพิธีเลี้ยงเจ้าปู่ ส่วนการทำบุญเดือนสิบนั้น แม้ส่วนหลักจะเป็นการอุทิศให้ผู้ตาย แต่ชาวบ้านก็ต้องเอาข้าวปลาอาหารไปอุทิศส่วนบุญให้เจ้าปู่ที่ดอนปู่ตาด้วย

2.2 ผลที่เกิดขึ้นต่อสังคม

จากการศึกษาพบว่า ในการทำบุญเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมืองมีคำสอนที่มุ่งให้เป็นผู้ประพฤติตนเป็นคนดีกระทำตนตามหลักโอวาท 3 ประการ ของพระพุทธศาสนา อันประกอบไปด้วย 1) ไม่ทำความชั่วทั้งปวง 2) ทำแต่ความดี และ 3) ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ การเกิดขึ้นของหลักโอวาท 3 นี้ คือความพยายามชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างประเพณีพิธีกรรมของชุมชน ที่แฝงไว้ด้วยหลักคำสอนทางศาสนา อันที่จริงนี้เป็นความพยายามที่ผู้วิจัยจะตีความให้เห็นเท่านั้น แต่วัตถุประสงค์สำคัญคงมิใช่โอวาท 3 หากแต่เป็นความพยายามมองว่าศาสนาและความเชื่อในชุมชนแบบดั้งเดิม กับศาสนาพุทธที่มาในภายหลังนั้น มุ่งเน้นผลลัพธ์หรือเป้าหมายเดียวกัน นั่นคือฝึกฝน อบรมให้ปัจเจกบุคคลเป็นคนดีนั่นเอง และที่สำคัญคือเป็นการมุ่งเน้นสอนให้คนเป็นผู้ที่มีความกตัญญูตวกตเวทีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปเป็นปะเทศชนในปะเทศวิสัย โดยการทำบุญแล้วให้อุทิศส่วนบุญนั้น ไปให้เหล่าเปรตทั้งหลาย เพื่อให้เปรตเหล่านั้นได้พ้นจากวิบากความทุกข์ยากทั้งหลาย อันเป็นผลมาจากกรรมที่ตนได้กระทำไว้ เมื่อตอนยังมีชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์ จากหลักความเชื่อเรื่องของการอุทิศส่วนบุญไปให้ปะเทศชนทั้งหลายก็ดี รวมจนถึงการปฏิบัติตนตามหลักธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในเรื่องปะตพลีได้ส่งผลต่อสังคม คือ ผู้คนรักใคร่สามัคคีกลมเกลียว รู้สึกว่าตนเองเป็นลูกหลานของเจ้าปู่โนนเมืองเหมือนกัน

2.3 ผลที่เกิดขึ้นต่อประเพณีวัฒนธรรม

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านโนนเมืองตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันเชื่อว่า มีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาที่ดั่งาม ได้ถือเป็นหลักในการปฏิบัติ สืบทอดมาเป็นเวลาอันยาวนาน ทำให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อของผู้ที่อาศัยอยู่ อันว่าประเพณีของชาวบ้านโนนเมืองนั้นมีลักษณะที่เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับแบบแผน วิธีการดำเนินชีวิตอันเป็นการผสมผสานกันระหว่างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ รวมกับความเชื่อในการนับถือผีส่งผลให้ประเพณีของชาวบ้านโนนเมืองมีแบบแผนอันเป็นเอกลักษณ์ เนื่องจากสภาพสังคมของชาวบ้านโนนเมืองนั้น เป็นสังคมที่พึ่งพิงอิงอาศัยธรรมชาติ และการยังชีพด้วยการเกษตรมาแต่เดิม จึงส่งผลให้การดำเนินชีวิตและประเพณี จึงอิงอาศัยช่วงเวลาหรือฤดูกาล อันจะแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงฤดู คือช่วงที่หนึ่ง มีระยะเวลาตั้งแต่เดือนเมษายน ถึงมิถุนายน จะเป็นช่วงเวลาของการเริ่มต้นเข้าสู่ช่วงเวลาของการเพาะปลูกและปีใหม่มงคลใน ช่วงเวลานี้ลักษณะประเพณี จึงส่งผลออกมาในรูปแบบของการทำบุญสะเดาะเคราะห์ตามรูปแบบของศาสนาพราหมณ์ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลต้อนรับชีวิตใหม่ ขณะเดียวกันก็เป็นโอกาสที่จะได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่บรรพบุรุษ ผู้มีอุปการะ ครูบาอาจารย์ อันเป็นไปตามหลักการของพระพุทธศาสนา และยังเป็นความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษด้วย นอกจากนี้การกระทำดังกล่าวยังเป็นไปเพื่อเป็นการเอาใจสังคตีสีลธิ์เพื่อให้ช่วยคุ้มครองพร้อมทั้งช่วยเหลือให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ในฤดูกาลของการเพาะปลูกที่กำลังจะเริ่มขึ้น สำหรับระยะที่สองนั้นจะอยู่ในระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคมโดยประมาณ โดยจะเป็นช่วงเวลาของการเพาะปลูก ซึ่งในช่วงที่สามจะเป็นหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวพืชผลและเทศกาลออกพรรษา ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการพักผ่อน ในช่วงนี้กิจกรรมประเพณี มักจะเป็นงานหรือกิจกรรมที่แสดงออกถึงความสนุกสนานรื่นเริง และทำบุญฉลองเกี่ยวกับศาสนา

2.4 ผลที่เกิดขึ้นต่อพระพุทธศาสนา

สถาบันศาสนา ในชุมชนก็คือวัด หากแต่ในที่นี้ให้ความสำคัญกับบทบาทของพระสงฆ์ในบอกล่าวการทำบุญเลี้ยงเจ้าปู่ ในชุมชนบ้านโนนเมืองนั้นบทบาทสำคัญประการหนึ่งของพระสงฆ์คือ ด้านของผู้ประกอบพิธีกรรมในชุมชน

การจัดให้มีพิธีกรรมในประเพณีบุญเดือนสิบนั้นก็เพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมจากบรรพชนสู่คนรุ่นใหม่ในชุมชน เพื่อดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้อย่างมั่นคง เพราะว่าการประกอบพิธีกรรมนี้ เป็นวิถีทางของการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วย ซึ่งเมื่อมีการจัดพิธีกรรมที่วัดซึ่งเป็นศูนย์รวมใจของคนในชุมชน ชาวบ้านจะช่วยกันบริจาคทรัพย์เพื่อถวายแก่พระสงฆ์ และพระสงฆ์ก็นำทรัพย์เหล่านั้นมาทำประโยชน์ให้กับวัดและพระพุทธศาสนา เช่น การสร้างถาวรวัตถุ การใช้จ่ายในวัดเพื่อการอุปโภค และบริโภค ก็ได้ปัจจัยจากญาติโยม ช่วยกันบริจาคในโอกาสที่มีประเพณีดังกล่าว ถึงแม้จะมีบางความเชื่อที่เชื่อว่าเงินทองและทรัพย์สินนั้นเป็นสิ่งสำคัญ แต่ความเชื่อด้านจิตนิยมและวิญญานกลับไม่ได้มองเช่นนั้น ซึ่งรากฐานความเชื่อดังกล่าวก็สะท้อนออกมาจากประเพณีปฏิบัติอันเป็นความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ที่ก่อเกิดการอุทิศบุญให้กับบรรพบุรุษในงานบุญข้าวสาก ข้าวประดับดิน ซึ่งเมื่อประมวลสาระสำคัญของประเพณีบุญข้าวสาก พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ประโยชน์จากประเพณีบุญข้าวสาก 5 อย่าง ดังนี้

1) ได้รับรู้ประสบการณ์จากบรรพบุรุษที่ถ่ายทอด ความรู้ความเข้าใจในประเพณีท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งควรแก่การอนุรักษ์ไว้ แม้พิธีกรรมบางอย่างจะหมดไปแล้วก็ตาม แต่ก็นับว่าเป็นมรดกสำคัญที่ตกทอดมาถึงยุคนี้

2) ได้ทราบถึงเหตุผลที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติและสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนและทราบจุดมุ่งหมายของประเพณีที่แท้จริงซึ่ง ซึ่งควรที่จะดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับยุคทันสมัยดีกว่าจะทอดทิ้งให้เสื่อมหายไป เพราะว่าเจตนาเป้าหมายและประโยชน์ก็เห็นได้ว่ามีข้อดีอยู่ไม่น้อย

3) มีโอกาสได้บริจาคทาน สมาทานศีล ภาวนา และได้ฟังพระธรรมเทศนา จากพระสงฆ์ และได้ความความรัก ความผูกพัน สามัคคีสามานฉันท์กันในหมู่เพื่อนบ้านด้วยกัน

4) ได้ปลูกฝังเมตตาธรรมต่อบุคคลทั่วไป และช่วยให้ทราบถึงกิจกรรมความเป็นมาที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องตลอดมา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อครอบครัว ชุมชน สังคม

5) มีโอกาสแสดงความกตัญญูทเวทีก่แก่บุพการี ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้ว สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย และชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านให้ความสำคัญในการบำรุงพุทธศาสนาด้วยประเพณีที่งดงาม เพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่โบราณกาล

2.5 ผลที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม

ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ ถ้าตัดไม้ในดอนปู่ตาเจ้าปู่หรือผีจะทำให้ได้รับการเจ็บป่วย หรือคนภายในเฮือน (ครอบครัว) มีอันเป็นไปตามความเชื่อที่ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าสืบต่อกันมา จากความเชื่อนี้เกิดปรากฏการณ์บางอย่างที่เป็นปัญหาในชีวิต และไม่สามารถแก้ไขได้จึงพากันมาบนบานให้เจ้าปู่ช่วย จุดนี้เองที่ทำให้ลูกหลานชาวบ้านไม่กล้ารุกรานทำลาย หรือล่วงละเมิด ความเป็นไปของธรรมชาติ ทุกคนในหมู่บ้านกับมาช่วยกันอนุรักษ์รักษาป่าในดอนปู่ตา ถ้าใครมาตัดต้นไม้ในดอนเจ้าปู่หรือลบหลู่ทำผิดต่อเจ้าปู่ก็จะไม่สบาย ทั้งนี้มีข้อกำหนดว่าหากมีความจำเป็นต้องตัดต้นไม้ จะต้องมีการขออนุญาตจากเจ้าปู่ จากเหตุผลข้างต้นทำให้ การมีส่วนร่วมของชาวบ้านรักในพื้นที่ป่า และมีการร่วมปลูกป่าเพิ่มในดอนเจ้าปู่ยังคงให้ป่าคงสภาพของความเป็นป่ามาตลอด

นอกจากนี้ยังมีแหล่งที่อยู่ของสัตว์นานาพันธุ์ปัจจุบันความอุดมสมบูรณ์ของป่าในดอนเจ้าปู่ต่างกันมาก ทำให้มีสัตว์นานาพันธุ์ เช่น นก กระรอก กระแต บ่าง กบ เขียด อึ่ง ได้มาอาศัย ชาวบ้านร่วมกับพระสงฆ์มีการประชุม ตั้งกฎกติกาข้อห้าม ขึ้นภายในหมู่บ้านว่า ห้ามยิงนก กระรอก กระแต บ่าง หรือสัตว์อื่น ๆ ภายในดอนเจ้าปู่ เพื่อให้สัตว์เหล่านั้นได้ขยายพันธุ์ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาความเชื่อต่อเจ้าปู่โนนเมือง บ้านโนนเมือง ตำบลป่าสังข์ อำเภอดุทรพิตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านโนนเมือง มีการประกอบพิธีกรรม 3 แบบผสมผสานกัน คือแบบของพุทธศาสนา แบบพราหมณ์ แบบผีวิญญาณและเทวดา เหตุที่ชาวบ้านประกอบพิธีกรรมเพราะเชื่อว่า เจ้าปู่โนนเมือง สามารถลดบันดาลให้หมู่บ้านและชาวบ้านมีความสงบสุขร่มเย็น ข้าวปลาอาหาร น้ำฝน พืชไร่ สัตว์เลี้ยงอุดมสมบูรณ์ ดังนั้นเมื่อถึงวัน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี ชาวบ้านโนนเมืองจะปฏิบัติพิธีประเพณีการทำบุญเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมือง สืบต่อกันเป็นประจำทุกปี ชาวบ้านโนนเมืองทุกคนจะมาร่วมทำบุญร่วมกันเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับ จารุวรรณ ธรรมวัตร (2517) วิเคราะห์ความสำคัญของประเพณีอีสานเอาไว้ว่า สาระสำคัญของประเพณีกิจกรรมหนึ่งกระทำเพื่อให้บรรลุผลทางการเกษตร คือ ให้ปลูกข้าวได้ผลดี ให้ฝนตกตามฤดูกาล เช่น บุญคูณลาน บุญบั้งไฟ ประเพณีอีกส่วนหนึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมบำรุงศาสนา บางกิจกรรมได้สร้างโอกาสให้พระและฆราวาสได้ร่วมกันศึกษาพระธรรมคำสอน เช่น บุญเข้าพรรษา บุญเข้ากรรม บางกิจสร้างโอกาสให้ฆราวาสได้ทำบุญให้ทาน เช่น บุญกฐิน บุญมหาชาติ ประเพณีอีกส่วนหนึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อเชิดชูความดีงามของบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ หรือเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเครือญาติและเพื่อนบ้าน ได้แก่ บุญสงกรานต์ บุญเข้าสาก เป็นต้น ซึ่งสะท้อนภาพของสิ่งที่เรียกว่ามนทัศน์ทางวิญญาณนิยม (Animism) ความเชื่อและโลกทัศน์เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยงานวิจัยนี้ได้เน้นย้ำให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนาของชนพื้นเมืองและการปฏิบัติที่พบบ่อยในกลุ่มชาติพันธุ์ไทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับชาวสยามและลาวแล้วนั้น ลัทธิบรรพบุรุษและลัทธิของผีฟ้าและผีแดน (เทพแห่งท้องฟ้า) ได้รับความนิยมก่อนที่จะมีการรับเอาศาสนาพราหมณ์และพุทธเข้ามาจากชมพูทวีปผ่านเขมรและมอญเสียอีก (Keyes, 1987) ข้อสรุปของการวิจัยครั้งนี้ได้ให้ภาพของการอธิบายของกลุ่มนักวิชาการ (อย่างน้อยก็ตั้งแต่ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา) ที่พยายามอธิบายการเปลี่ยนแปลงหรือการคงอยู่ภายในการผสมผสานอย่างกลมกลืนของประเพณีทางศาสนาที่

หลากหลายในประเทศ ซึ่งไม่ได้กล่าวถึงจุดยืนที่สำคัญยิ่งของพุทธศาสนิกายเถรวาทในสังคมไทยอีกต่อไป (Jackson, 2009) อันที่จริงจุดยืนของการผสมผสานทางความเชื่อนี้มีความชัดเจนมาก่อนที่รัฐไทยจะสถาปนาความสัมพันธ์ของพุทธศาสนาเถรวาทกับรัฐเสียอีก หมายความว่า ความจริงทางศาสนาหรือความเชื่อทางศาสนาไม่ได้เป็นแบบการแสวงหาความจริงแบบสมัยใหม่ แต่เป็นการทำความเข้าใจแบบหลังสมัยใหม่ (Satha-anand, 1994) ที่ไม่ได้อิงความจริงอย่างสูงส่งกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเท่านั้น และผลการวิจัยก็แสดงให้เห็นว่าพื้นที่อีสานอย่างกรณีของความเชื่อต่อเจ้าปู่โนนเมือง ได้มีความผสมผสานและช่วยกันก่อพลังอำนาจกับพุทธศาสนาในพื้นที่จนเกิดเป็นผลลัพธ์ที่ดีต่อชุมชนในหลาย ๆ ด้าน

สิ่งที่ผู้วิจัยอยากจะสรุปให้เห็นอย่างชัดเจนอีกครั้งก็คือ วางานวิจัยนี้ได้เห็นอย่างชัดเจนและโต้แย้งกับข้อเสนองของ Walter Irvine (1984) ได้ กล่าวคือสำหรับ Walter Irvine เขาอธิบายว่า ลัทธิในชนบทโดยเฉพาะลัทธิที่นับถือผีบรรพบุรุษได้ลดลงตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เนื่องจากผลกระทบของความทันสมัยและการทำให้เป็นเมือง เครือญาติและสถาบันดั้งเดิมอื่น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและการถือครองที่ดินได้ลดลงเนื่องจากเกษตรกรไร้ที่ดินได้อพยพไปทำงานในเมือง ศูนย์กลางอุตสาหกรรมมากขึ้น แต่ผู้วิจัยเห็นว่าในหลายพื้นที่ของอีสาน การทำงานนอกพื้นที่ อาทิเช่น ในเมืองใหญ่หรือเมืองหลวงที่เต็มไปด้วยภาพของความเป็นสสารนิยม (Materialism) ไม่ได้ทำให้ภาพของการสำนึกต่ออำนาจของบรรพบุรุษในเชิงวิญญาณที่พวกเขานับถือหายไปอย่างสิ้นเชิง รวมถึงการนับถือเทพเจ้าหรือผีในท้องถิ่นก็ไม่ได้ถูกกลืนกลายหายไปจากการไปทำงานนอกสถานที่ อันจะเห็นได้จากการกลับมาร่วมพิธีสำคัญของชาวบ้านโนนเมืองเมื่อถึงเทศกาลการเลี้ยงเจ้าปู่โนนเมือง ซึ่งก็ทำให้เห็นว่าพิธีกรรมเป็นเครื่องรวมจิตใจของมนุษย์ เมื่อมนุษย์ประกอบพิธีกรรมร่วมกันย่อมก่อให้เกิดความน้อมใจและพร้อมใจกัน เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การแต่งงาน การตาย และการบวชของชาวบ้าน นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในวาระพิเศษแล้วยังน้อมให้เกิดปิติเห็นอกเห็นใจกัน ระหว่างผู้ร่วมพิธีนั้น ๆ สังคมสมัยโบราณนั้น พิธีกรรมที่สามารถผูกพันมนุษย์เข้าด้วยกันได้ดีที่สุดก็คือ การเคารพบรรพบุรุษ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเคารพบูชาบรรพบุรุษ

มืออยู่ในมนุษย์ตั้งแต่โบราณกาล พิธีกรรมดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดความสามัคคีเมื่อคนเราแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษร่วมกันก็ย่อมทำให้มนุษย์รวมกันเป็นปึกแผ่นได้ (ประมวล ดิกคินสัน, 2512)

นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนด้วยอีกว่า อิทธิพลของความเชื่อมีผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการทำให้เห็นมุมมองสิ่งแวดล้อมในมิติทางศาสนา ซึ่งเสมือนว่าเทพเจ้าหรือเจ้าปู่โนนเมือง หรือปู่ตา มีสถานะเป็นเจ้าของทรัพยากรทั้งปวงในพื้นที่ดอนปู่ตา ซึ่งทำที่เช่นนี้ทำให้ชาวบ้านซึ่งเดิมเคยยำเกรงต่ออำนาจศักดิ์อยู่แล้วไม่อาจจะไปก้าวล่วงทำลายสภาวะแวดล้อมในบริเวณนั้น การยำเกรงอำนาจเหล่านี้ มีส่วนดีที่ก่อให้เกิดความสมดุลของป่าในเขตทางธรรมชาติของชุมชน แต่ถึงกระนั้น ชาวบ้านก็ยังไม่ได้เกิดสำนึกให้คุณค่าสิ่งแวดล้อมในฐานะของสิ่งในตัวเอง แต่เป็นการยำเกรงต่อธรรมชาติในฐานะของส่วนหนึ่งของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ทั้งนี้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็ส่งผลเชิงบวกได้ (Williams, 1992) ดังนั้น การมีความเชื่อต่ออำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองพื้นที่บางพื้นที่ ก็ส่งผลให้พื้นที่ที่อาจจะมีความเปราะบางจากการรุกรานทางกายภาพ สามารถคงอยู่ได้เป็นอย่างดีนั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชนต่อการรักษาผืนป่า โดยสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ชนิษฐา จิตชินะกุล (2556) ที่อธิบายว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวบ้าน เป็นเสมือนกับผู้พิทักษ์รักษาผืนป่าในบริเวณศาลให้มีความอุดมสมบูรณ์สืบไป

ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อเสนอแนะสำคัญของงานวิจัยนี้อาจจะยังไม่ถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แต่จะเป็นการศึกษาที่สามารถให้ผลลัพธ์ของข้อเสนอแนะเชิงวิชาการได้ โดยเฉพาะทางด้านศาสนศึกษาและเทววิทยาในไทย ซึ่งจะต้องพยายามสร้างความเข้าใจของการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อ ศาสนา และการผสมผสานความเชื่อภายใต้บริบทของชุมชน ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ให้การเน้นย้ำว่าเราควรจะต้องทำความเข้าใจศาสนาท้องถิ่นอย่างเปิดกว้างและอย่างมีเหตุผล ไม่ใช่การสร้างความเป็นหนึ่งเดียวภายใต้ความหลากหลาย แต่ควรให้ความหลากหลายเกิดขึ้นในบริบทชุมชนอย่างเท่าเทียมกันยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ขนิษฐา จิตชินะกุล. (2556). วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของศาลปู่กุดเป่ง อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, 1(1), 26-41.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2517). *ขนบธรรมเนียมประเพณีเนื่องด้วยข้าวของอีสาน*. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาจัดพิมพ์.
- ประมวล ดิกคินสัน. (2512). *การศึกษาในด้านมานุษยวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แพรวพิทยานินเตอร์เนชั่นแนล.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2527). *ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ศิวาพร วิริยะฐาน. (2533). *แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนาในสังคม*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เสรี พงศ์พิศ. (2533). *ไสยศาสตร์ในสังคมไทย*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- Bakhtin, M. M. (2010). *The dialogic imagination: Four essays*. Austin: University of texas Press.
- Irvine, W. (1984). Decline of village spirit cults and growth of urban spirit mediumship: The persistence of spirit beliefs, the position of women and modernization. *The Australian Journal of Anthropology*, 14(4), 315.
- Jackson, P. A. (2009). Markets, media, and magic: Thailand's monarch as a 'virtual deity'. *Inter-Asia Cultural Studies*, 10(3), 361-380.
- Keyes, C. F. (1987). Thai religion. In C. J. Adams (Ed.). *The encyclopedia of religion* (Vol. 16, pp. 277-8). New York: Macmillan.
- Kitiarsa, P. (2005). Beyond syncretism: Hybridization of popular religion in contemporary Thailand. *Journal of Southeast Asian Studies*, 461-487.
- Satha-anand, S. (1994). *Ngoen kap satsana [Money and religion]*. Bangkok: Komon Keemthong Foundation.
- Williams, T. T. (1992). *Refuge: An Unnatural History of Family and Place*. New York: Vintage.